

Het is een vreemde gewaarwording dat je over een pad loopt dat tweeduizend jaar geleden werd aangelegd om een meters hoge muur te bouwen. En dat over een lengte van 160 kilometer. Zelfs na tweeduizend jaar zou de bouw een immense inspanning zijn, ondanks alle moderne techniek. In die tijd slaagden de Romeinen er evenwel in deze muur zonder hulp van moderne technologie te bouwen. En dat deze muur over een lengte van vele tientallen kilometers nog grotendeels intact is zegt veel over deze prestatie.

Tegenwoordig wordt ditzelfde pad jaarlijks gebruikt door vele duizenden wandelaars uit alle uithoeken van de wereld om de op één na langste muur ter wereld te bewonderen: de muur van Hadrianus.

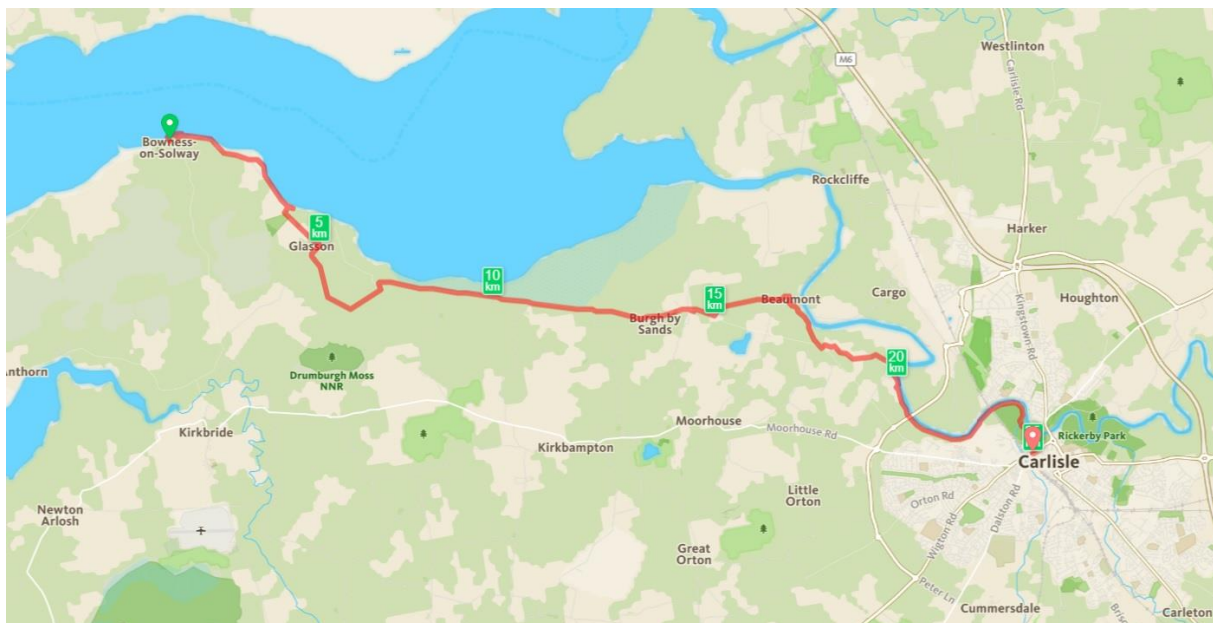
Dag 1. Etappe Bowness on Solway naar Carlisle.

De meeste wandelaars langs Hadrian's Wall beginnen in Newcastle te wandelen en lopen door tot aan Carlisle. Van west naar oost beginnen de meeste wandelaars in Carlisle. Hoewel er in Bowness on Solway geen muur te vinden is, is het wel het officiële begin van de wandeltocht. Dus hebben wij besloten om daar te beginnen.

Na de landing op het vliegveld van Carlisle rijden we met de tram naar het station van Carlisle. Een prachtig station, gebouwd aan het eind van de negentiende eeuw en één zoals alleen de Engelsen dat kunnen. Kaartje kopen voor de trein naar Carlisle, want dat is het laatste station. En we hebben geluk: de trein staat op het punt om te vertrekken en de vriendelijke conducteur en de machinist geven ons nog de gelegenheid om in te stappen.

De volgende dag reizen we per bus naar Bowness on Solway. Een reis, letterlijk met hindernissen, maar wel, die je niet wilt missen. Onderweg moet de chauffeur twee keer halt houden voor een hek. Een passagier opent het hek, laat de bus door en sluit het vervolgens weer. Halverwege stopt de chauffeur om even een sigaretje te roken. Geen enkele passagier is hier verbaasd over en in plaats van je hier aan de ergeren, genieten we van het landschap.

Bowness on Solway is een klein slaperig dorpje waar we onze eerste stempel kunnen halen voor ons paspoort. De pub waar deze te halen is, de Kingsarms, is echter gesloten in verband met verbouwing. Gelukkig is er iets verderop een officieel startpunt waar de stempels klaar liggen. De tocht kan beginnen. Het landschap is vlak en de wandelpaden voeren langs de uiterwaarden van de rivier de Eden en door de weilanden waar schapen, koeien en stieren niet meer opkijken van wandelaars. De wandelweg staat prima aangegeven. We moeten regelmatig een hek over klimmen, en dat gaat zonder problemen omdat bij ieder hek wel een of andere trap staat geplaatst. Soms van hout, dan weer van steen en ook een aantal bruggen die sloten en beken overspannen.

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Je passeert onderweg veel slaperige dorpjes en gehuchtjes. Sommige bestaan slechts uit enkele woningen en soms een kerk. De landschappen zijn fraai en afwisselend. Je loopt door bossen, dan weer over paden die aan beide kanten met hoge struiken zijn begroeid. Je ruikt de zee en voelt de zeewind, maar die is niet onaangenaam. Je ziet de resten van wat ooit de haven van Carlisle was, Port Carlisle.

De ruïnes liggen er nu troosteloos bij. De vele struiken en bloemen staan prachtig in bloei. Onderweg kom je niet veel pubs tegen, tenzij je van de route afwijkt. Ongeveer halverwege kun je uitrusten bij de Greyhound Inn.

Door welke plaatsen kom je?

Op 2,6 km Port Carlisle

Op 5 km Glasson

Op 7,8 km Drumburgh

Op 10,6 km Boustead Hill

Op 13,4 km Burgh on Sands

Op 13,6 km Greyhound Inn (pub)

Op 14,4 km Saint Michaels Church

Op 16,7 km Beaumont, St Mary's Church

Op 18 km Kirkandrews on Eden

Op 19,6 km Grinsdale

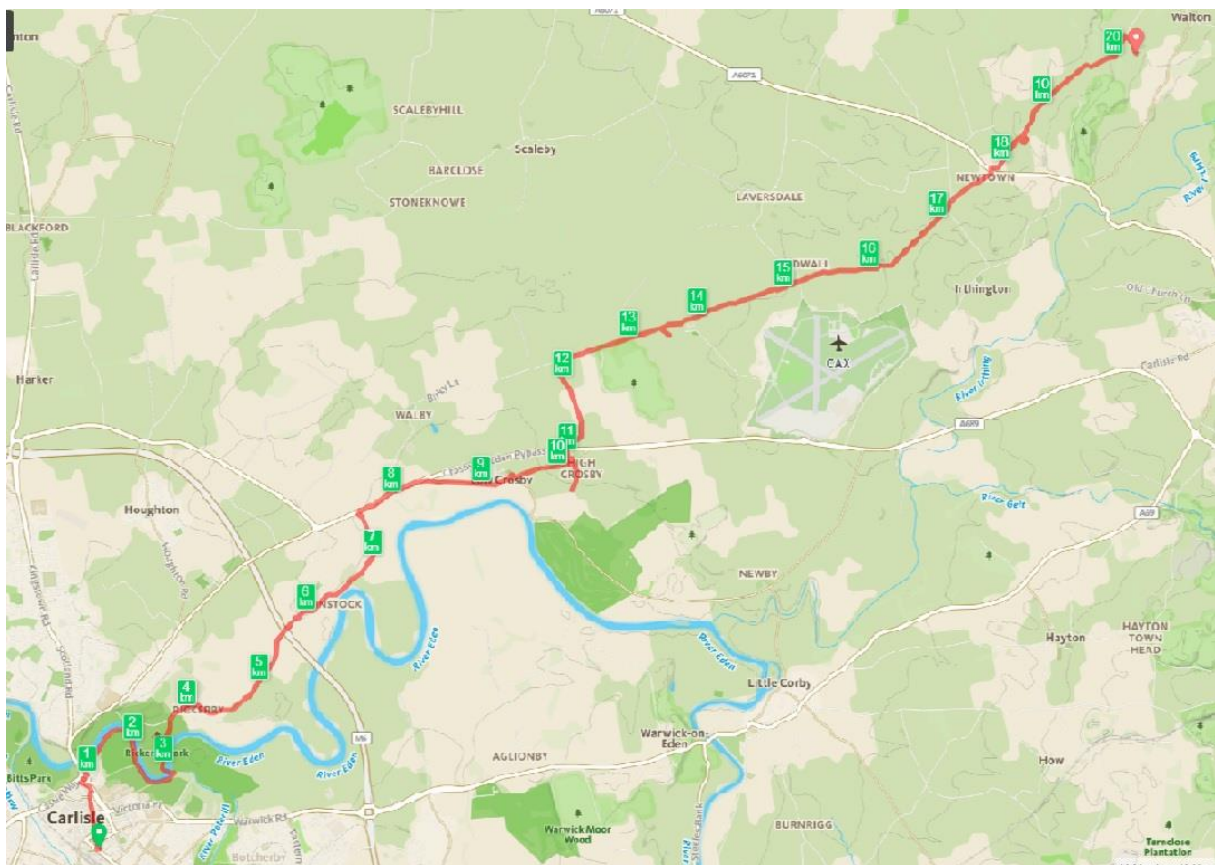
Eindpunt op 25 km is Carlisle

Hoe zwaar is deze route?

Deze etappe is behoorlijk vlak: het hoogste punt ligt op ongeveer 31 m. Voor de geofende wandelaar zal de 25 km in combinatie met de hoogteverschillen een peulenschil zijn. Voor de beginnende wandelaar kan het advies zijn de tocht op te splitsen in twee etappes.

Dag 2. Etappe Carlisle naar Sandysike House

Voor vele wandelaars is Carlisle het begin of eindpunt van de wandeltocht langs de muur. Deze stad is de laatste stad richting westen, daarna kom je alleen nog maar in kleine dorpjes of gehuchtjes. De stad is zeker de moeite waard. Naast een kleurrijk centrum met vele pubs en eetgelegenheden, heeft het ook een citadel, die gelijk naast het station staat. Wij hebben deze niet bezocht maar zijn wel naar het kasteel van Carlisle geweest. Deze middeleeuwse burcht is nog steeds in gebruik als kazerne van de landmacht. Het oudste gedeelte kun je bezoeken en dat is beslist de moeite waard. Gedurende ons bezoek waren we getuige van de 'weeping window', een kunstproject dat in het kader van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog werd gebouwd. Het bestaat uit vele duizenden porseleinen Papaverbloemen (poppies) die als een soort waterval vanaf de keep naar beneden valt.

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Natuurlijk moet je Carlisle bezoeken, het is een leuke stad. Je passeert tijdens de wandeling vele bruggen en viaducten. Helaas nog geen resten van de Romeinse muur, maar dat maakt de tocht niet minder spectaculair. Wij zagen onderweg vele soorten vogels, bloemen en andere dieren. Enkele paden waren zo overwoekerd met groen, dat je letterlijk door een groene tunnel liep. Dat was een heerlijke beleving, alsof je in één of andere Harry Potter of Lord of the Rings film zit. Je passeert ook een aantal monumenten die herinneren aan de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Op ruim 9 km kun je even uitrusten bij de Slag Inn.

Door welke plaatsen kom je?

Op 4,3 km Rickerby

Op 6 km Linstock

Op 9 km Low Crosby, Parish church of Saint John the Evangelist

Op 10,5 km High Crosby
Op 18 km Newton
Op 20,5 km Sandysike House (eindpunt)

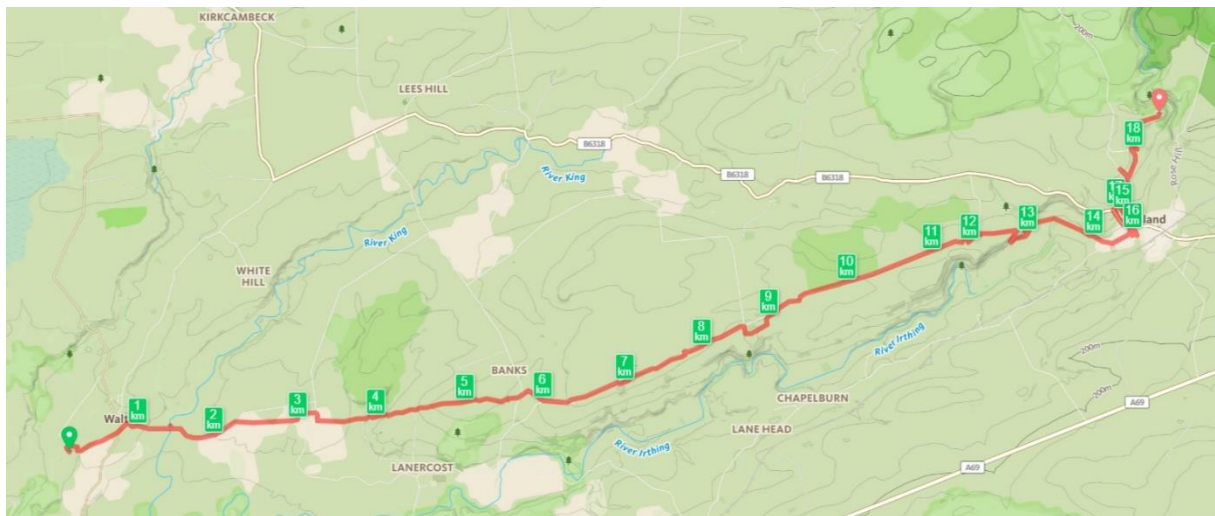
Hoe zwaar is deze route?

De route, zoals wij die hebben gelopen is 20,56 km, waarbij aangetekend moet worden dat we regelmatig een zijweg zijn ingeslagen om bezienswaardigheden te bekijken. De maximale hoogte is ongeveer 71 meter en ligt op het eindpunt.

Sandysike House is een zogenaamd 'bunkhouse' waar je met andere reizigers kunt overnachten. Je kunt er ook een tent opzetten. De voorzieningen zijn primitief maar voldoende. Normaal heb je ook de mogelijkheid een ontbijt te bestellen. Echter, tijdens ons verblijf, was de eigenaar van de ontbijtservice met vakantie. Dus hebben wij een taxi besteld en zijn naar een nabijgelegen dorp gereden om daar in een plaatselijke pub te eten.

Dag 3. Etappe van Sandysike House naar Gilsland Spa Hotel

Tijdens deze etappe zie je de eerste resten van de muur van Hadrianus. In het tweede gedeelte van deze etappe loop je enkele kilometers langs de muur. Het is een bijzondere route die nu ook echt heuvelachtig begint te worden. We passeren een aantal kleine rivieren en lopen opnieuw door weilanden en langs grasakkers. De Romeinen bouwden de muur langs rivieren, over heuvels en door dalen. Ze letten niet op de meest ideale weg, nee, het ging recht toe, recht aan. Om iedere mijl werd een 'Milecastle' gebouwd en tussen twee van deze bouwwerken een tweetal torrets. Dit waren versterkte delen van de muur waar de manschappen op de uitkijk stonden. In de milecastles werden de manschappen gevestigd en was er ruimte voor paarden en proviand. Langs de muur liep ook een zogenaamde 'military road', een weg die alle delen van de muur met elkaar verbonden en er voor zorgde dat troepen snel konden worden verplaatst.

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Natuurlijk de resten van de muur, de torrets en de milecastles. Alles is keurig genummerd en met een goede routebeschrijving mis je helemaal niets. Nagenoeg bij elke bezienswaardigheid langs de muur staat een informatiebord. Op ongeveer 12 kilometer kom je bij het informatiecentrum van Birdoswald. Hier stond ooit een Romeins fort en de resten daarvan zijn een aantal jaren geleden opgegraven en deze kun je nu bewonderen. Zeker de moeite waard! Neem vooral voldoende water en wat te eten mee. Je passeert de eerste 12 kilometer van de route geen enkele pub of dorp, tenzij je van de route afwijkt. Je moet dan nog zeker enkele kilometers lopen om bij het eerste dorp te komen.

Door welke plaatsen kom je?

- Op 1 km Walton
- Op 12 km Birdoswald Roman Fort
- Op 16 km Gilsland
- Op 18,7 km Gilsland Spa Hotel (eindpunt)

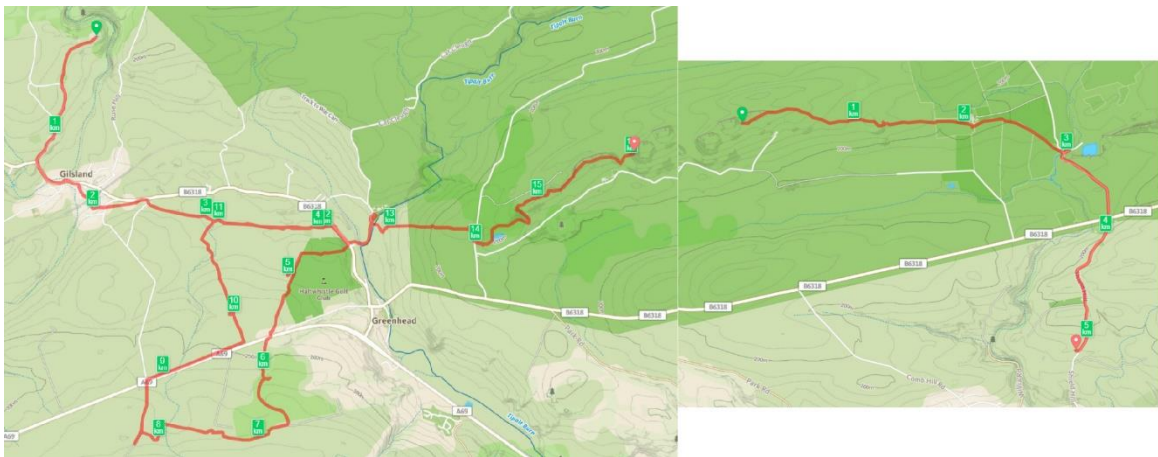
Hoe zwaar is deze route?

Deze etappe begint al pittig te worden. Het hoogste punt ligt op ongeveer 172 meter. Je gaat heuvel op, heuvel af en sommige beklimmingen zijn behoorlijk pittig. De afstand die wij hebben afgelegd bedraagt 18,71 km, waarbij we een aantal keren een zijweg zijn ingeslagen om bezienswaardigheden te bekijken. We hebben in het Gilsland Spa hotel overnacht, dat ruim een kilometer van de route af ligt.

Dag 4. Etappe van Gilsland Spa Hotel naar Haltwistle

Nu begint het echte werk. We lopen nu kilometers langs de muur en de resten van de milecastles en de torrets. Omdat er in de buurt een Romeins kamp gevestigd is geweest, besluiten we een omweg te maken. In plaats van linksaf slaan we rechts af en lopen langs een andere route richting het kamp. De route loopt door weilanden waar koeien en stieren ons aan staan te kijken. Ze zijn niet bang, eerder nieuwsgierig en blijven rustig staan. Zelfs een enorme stier blijft nieuwsgierig staan, terwijl we er op enkele meters voorbij lopen.

Helaas is de teleurstelling groot: van het Romeinse kamp is niets meer over en dus valt er niets te zien. Het zijn weilanden geworden, tegen steile hellingen aan, waar schapen en runderen zich te goed doen aan het sappige gras. We besluiten om niet terug te gaan maar om via een omweg weer op diezelfde route te komen. Deze omweg voert ons door moeras en over enkele steile barrières, gevolgd door spannende afdalingen. Uiteindelijk belanden we op het erf van een boer die ons vriendelijk doorlaat. Een kilometer langs de grote weg (dat mag in Engeland) en vervolgens via een andere omweg terug naar het oorspronkelijke pad. Het kost ons uiteindelijk acht kilometer....

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Naast de resten van de muur, de milecastles en de torrets passeer je het Walltown National Park Centre op zes kilometer. Hier kun je wat drinken of naar de WC. Hierachter ligt de Willtown Quarry, een oude steengroeve die nu vol water staat. Dit is een spectaculair gezicht en als je boven op de eerste heuvel staat, heb je een fantastisch uitzicht over het landschap. Nu zie je de muur in oostelijke en westelijke richting door het landschap kronkelen. Op elf kilometer passeer je nog een verlaten steengroeve, Cawfields Quarry. Op dertien kilometer passeer je de eerste pub, de Milestone Inn. Dat was tevens ons eindpunt. Een prima eetgelegenheid.

Door welke plaatsen kom je?

- Vanuit het Gilsland Park Hotel op 2 km Gilsland
- Op 5 km Thirlwall Castle (ruïnes)
- Op 6 km Walltown National Park Centre (daarachter Walltown Quarry)
- Op 11 km Cawfields Quarry
- Op 13 km Milestone Inn (pub)
- Op 21,20 km Haltwistle

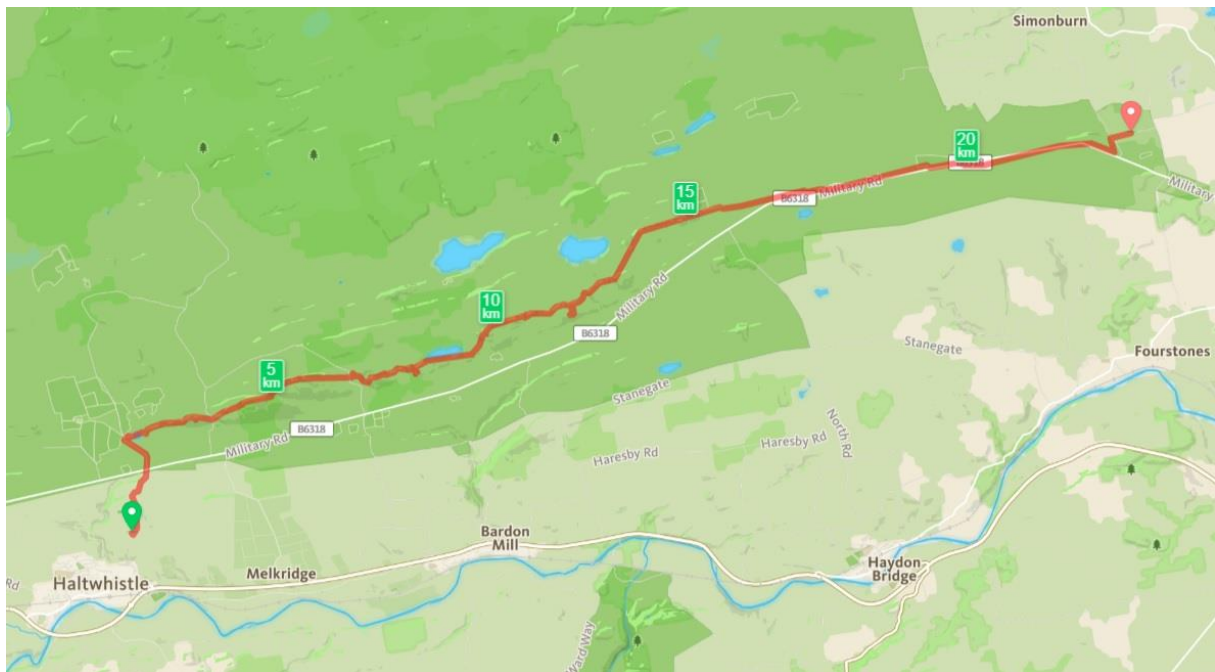
Hoe zwaar is deze route?

Het hoogste punt op deze etappe ligt op ongeveer 271 kilometer. Het is een behoorlijke zware etappe met behoorlijk wat steile beklimmingen en afdalingen. Zorg voor voldoende water en voedsel. Het weer kan in deze regio snel omslaan: je kunt de vier seizoenen in één dag meemaken. Een paar goede wandelschoenen zijn een must, evenals regenkleding. Advies: een afritsbroek in de zomer en laagjes bovenkleding. Bij koud weer een trekking broek en warme bovenkleding.

Dag 5. Etappe van Haltwistle naar Green Cards Farm

Dit is de mooiste en tevens de meest uitdagende etappe met vele hoogteverschillen, steile beklimmingen en dalingen. Hoogtepunt is Sycamore Gap, een eenzame boom tussen twee steile heuvels. Deze locatie is gebruikt in de film 'Robin Hood, prince of Thieves', met Kevin Costner. We lopen hier continue langs de muur en langs milecastles en torrets. De beklimmingen en afdalingen zijn behoorlijk steil en kunnen leiden tot valpartijen als het regent. Je hebt niet veel houvast en bij twijfel achterstevoren naar beneden gaan! Om vanuit onze overnachtingsplek naar het startpunt te komen, moesten we eerst twee kilometer wandelen. Je komt onderweg geen pubs of andere drink- of eetgelegenheden tegen, dus zorg voor voldoende water. Het landschap is indrukwekkend en betoverend met hier en daar een prachtig meer maar ook bossen waar de schaduw zorgt voor een aangename verkoeling. Ongeveer halverwege de route kom je bij House Steads roman fort, waar je de resten van de voormalige Romeinse nederzetting kunt bewonderen. Als het bijbehorende informatiecentrum is geopend, kun je hier koffie drinken of frisdrank kopen.

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Sycamore Gap en House Steads zijn het hoogtepunt van deze route. Verder kom je langs een prachtig meer, Grag Lough, waar vanaf een hoogte van zo'n vijftig meter op de oppervlakte van het meer kunt kijken. Vanzelfsprekend wordt je ook getraakteerd op de resten van Hadrian's Wall.

Door welke plaatsen kom je?

Geen enkel dorp of een plaats. Op twaalf kilometer passeer je House Steads Roman Fort.

Hoe zwaar is deze route?

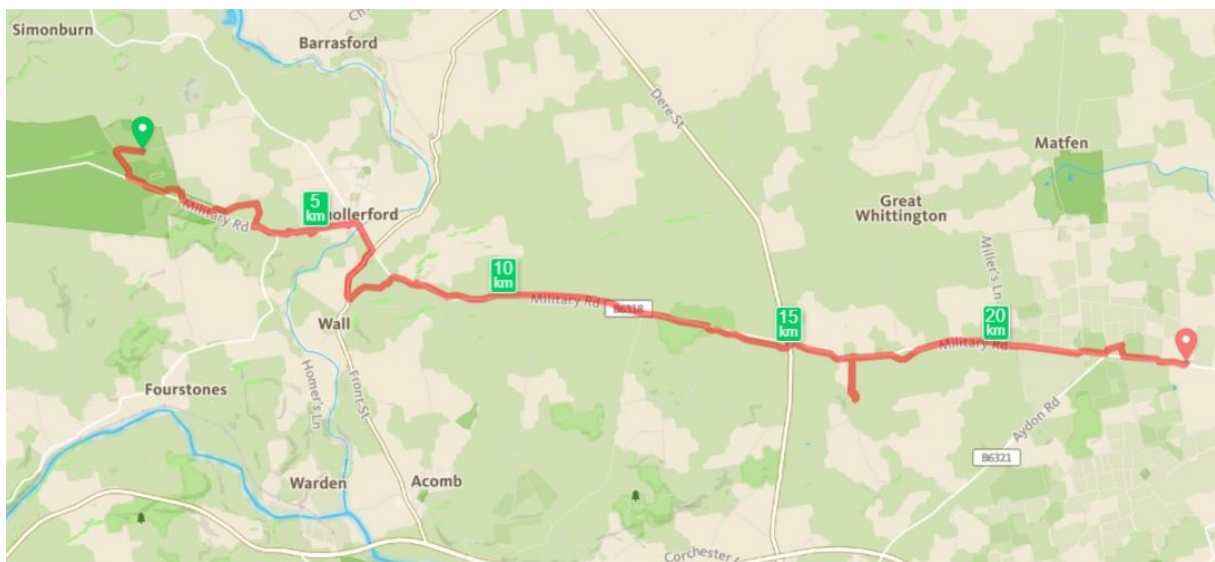
Dit is de zwaarste route van het hele traject maar zeer zeker ook de mooiste. Het hoogste punt ligt op ongeveer 331 meter en de heuvels zijn bijzonder steil. Het pad over de heuvels is soms voorzien van primitieve trappen, zonder leuning. Hier moet je echt voorzichtig zijn. Het is echter meer dan de moeite waard!

Dag 6. Etappe van Green Cards Hill naar de Robin Hood Inn

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Deze dag begon voor ons bewolkt en wat frisjes maar naarmate de tijd verstreek klaarde het behoorlijk op en werd het aangenaam warm. Deze route behoort ook tot de mooiste van dit wandelpad. Je loopt natuurlijk langs stukken van de muur maar ook langs uitgestrekte weide velden en door weilanden met nieuwsgierige schapen. Het landschap is hier zoveel mogelijk in tact gebleven zoals het er tweeduizend jaar geleden heeft uitgezien. Naast de muur zie de resten van de verdedigingswallen en daartussen de grachten. Op veel plekken loop je over zo'n wal of door zo'n gracht. Wat uniek is, is dat de beheerders van de muur de beplanting langs de muur in tact laten. Je ziet dus een keur aan wilde bloemen en insecten. Als alles in bloei staat is het een genot om er naar te kijken en het geurt heerlijk zoet!

Af en toe steek je een rivier over, via een prachtige oude brug en na vijf kilometer kun je even bijkomen in één van de musea om van de tentoonstelling te genieten.

Door welke plaatsen kom je?

- Op 3,7 km Walwick
- Op 5 km Chesters Roman Fort Museum
- Op 5,5 km Walwick Hall Hotel met de Chesters Stables
- Op 5,5 km Chollerford
- Op 6 km Low Brunton
- Op 15 km Halton Castle
- Op 23,22 km de Robin Hood Inn (eindpunt)

Hoe zwaar is deze route?

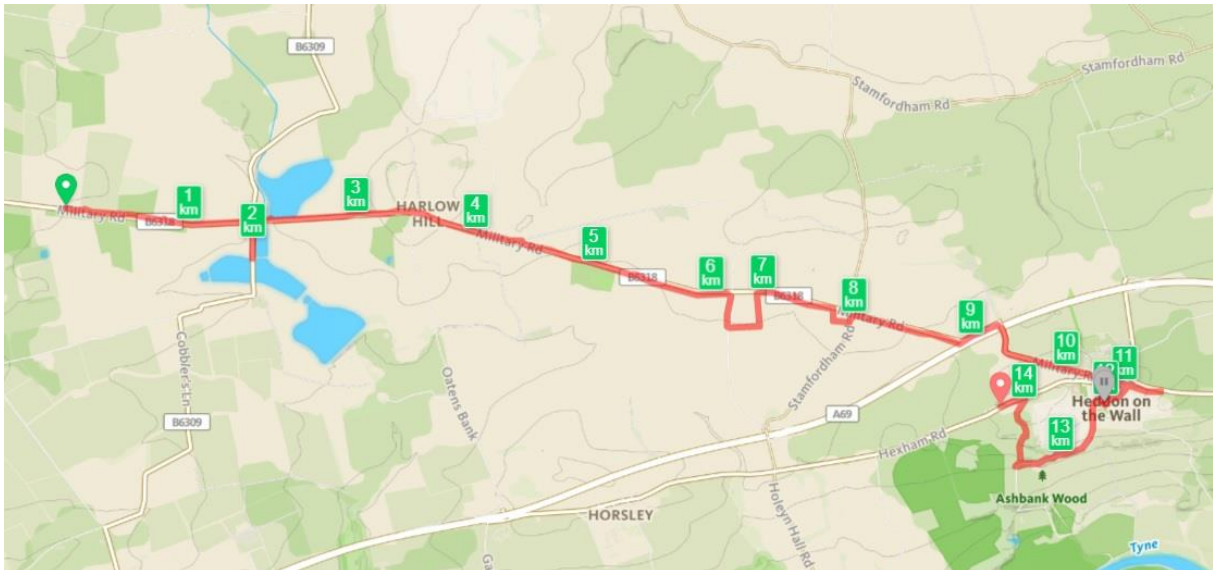
Ook deze route is behoorlijk pittig met flinke stijgingen en dalingen. Bovendien is deze erg lang. Wij hebben af en toe een afslag genomen om bij een bijzonder gebouw te kijken. Het hoogste punt ligt op 278 meter en de route meet in totaal 23,22 kilometer. Klein minpuntje is dat je ook een gedeelte langs de grote weg (de voormalige Military Road) moet lopen.

Dag 7. Etappe van Robin Hood Inn naar Houghton North Farm

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Deze etappe is een wat kortere en minder heuvelachtig, hoewel het hoogste punt nog steeds op ruim 150 meter ligt. De etappe eindigt in het plaatsje Heddon-on-the-Wall. Als je de route vanuit het oosten loopt, vindt je hier de eerste resten van de muur. Deze wandeling voert weer door vele weilanden, langs grasbermen en prachtige oude boerderijen. Af en toe moet je tegen een flinke heuvel op, waarna een scherpe afdaling volgt, maar door de bank genomen valt het redelijk mee. Wij zijn de route doorgelopen tot aan onze overnachting, een bunkhouse in de Houghton North Farm. Een absolute aanrader: keurig verzorgd, goed ontbijt en prima slaappleatsen. De eigenaresse is een recht door zee dame en heeft vele goede tips om de wandeling voort te zetten. Zo vertelde zij ons dat er in de rest van de wandeling weinig 'Tea or Pee' plekken zijn, behalve dan in restaurants of pubs. Tot nu toe was er altijd wel een bosje of een boom waar je een sanitaire stop kon houden, maar volgens de eigenaresse werd dat vanaf nu wat sporadischer.

Het plaatsje heeft een tweetal pubs: de 'Three tuns' en de 'Swan'. De eerste wordt, volgens de eigenaresse vooral bezocht door de locals die zij beschrijft als 'one leg' en 'one eye' persons. De tweede is een prima pub waar je kunt genieten van een goede maaltijd tegen een redelijke prijs.

Door welke plaatsen kom je?

- Op 3,5 km Harlow Hill
- Op 5 km Walton Hall
- Op 11 km Heddon-on-the-Wall
- Op 14,22 km Houghton North Farm (eindpunt)

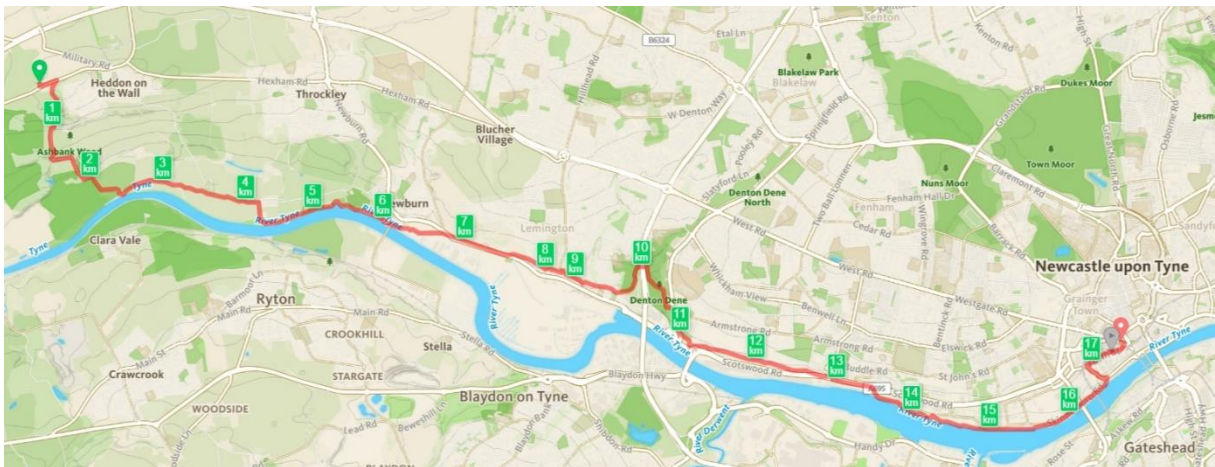
Hoe zwaar is deze route?

Op een paar steile heuvels is deze etappe goed te doen. Wij hebben een paar afslagen genomen om wat boerderijen te bekijken waardoor de totale afstand op 14,22 kilometer komt. Het hoogste punt ligt op ongeveer 154 meter.

Dag 8. Etappe van Noughton North Farm naar Newcastle (Sleeperz Hotel)

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Tijdens deze route maak je kennis met de rivier de Tyne. Aan deze rivier zijn in het verleden vele schepen van stapel gelopen. Helaas is de volledige scheepsbouw aan de Tyne verdwenen, wat nog rest zijn oude aanlegsteigers en hier en daar een vervallen scheepsdok. Je vindt hier geen resten van de muur, die zijn allemaal verdwenen of opgeruimd. Voor de Romeinen was de Tyne een natuurlijke grens. Bruggen bestonden in die tijd nauwelijks en het oversteken van deze brede rivier was niet altijd zonder gevaar. Het eindpunt bevindt zich in de stad Newcastle, een mooie, oude stad met vele interessante gebouwen, veel cultuur en natuur.

Door welke plaatsen kom je?

- Om 2,5 km een korte kennismaking met de rivier de Tyne
- Op 6 km Newburn, een voorstad van Newcastle
- Op 13,5 vervolgt de route langs de Tyne
- Op 17,6 km het Sleeperz Hotel in Newcastle, tevens eindpunt.

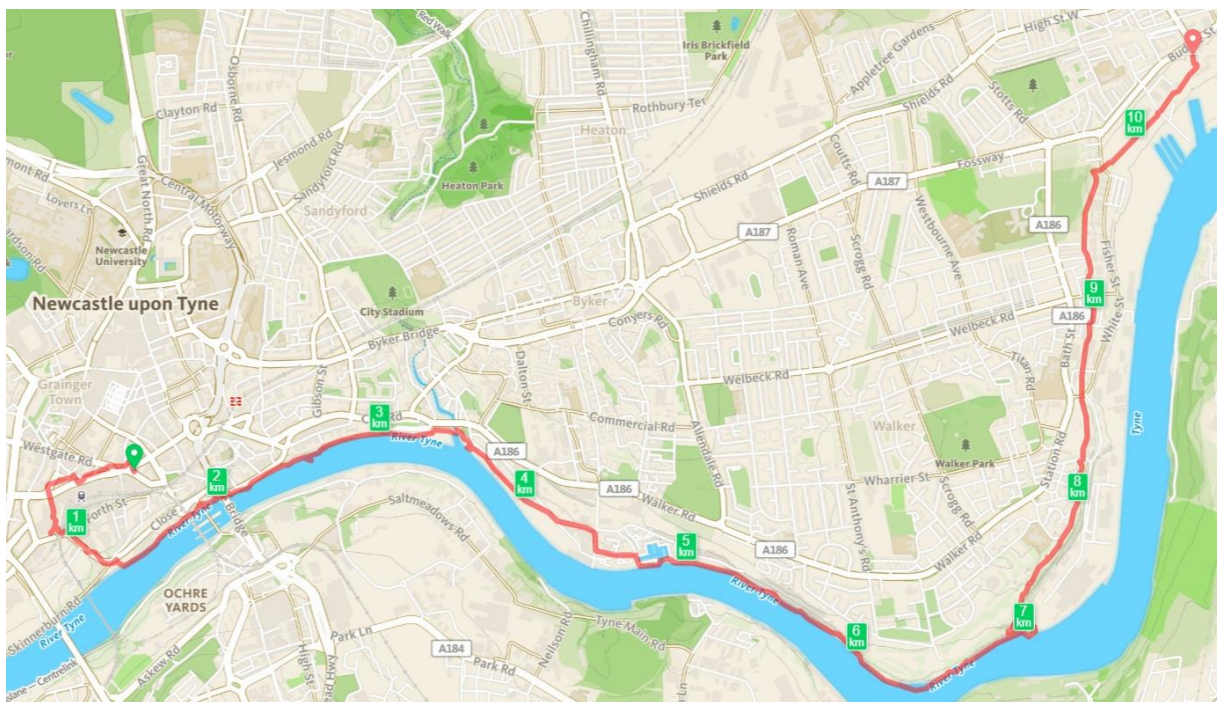
Hoe zwaar is deze route?

Het begin is nog even pittig met als hoogste punt 138 meter. Daarna vlakt het flink af en is de wandeling prima te doen.

Dag 9. Etappe van Sleeperz Hotel in Newcastle via Wallsend naar Southshields

Wat valt er onderweg zoal te zien?

Deze route loopt nagenoeg helemaal langs de rivier de Tyne. En hij is absoluut de moeite waard. Allereerst loopt je langs vier van de meest beroemde en kenmerkende bruggen over de Tyne. Allereerst de High Level Bridge. Dit is een unieke brug en bestaat uit twee verdiepingen. Over de bovenste rijdt de trein en daaronder rijdt het busverkeer. Het is wel een éénrichtingsweg. Vroeger reden hier ook auto's over, maar de brug is wat verzwakt, waardoor men er voor heeft gekozen om alleen bussen toe te laten. Het bouwwerk is volledig van staal en gietijzer gemaakt. Aan beide zijden is een wandel- en fietspad.

Iets verderop ligt de zogenaamde 'Swingbridge'. Deze brug draait om haar as om schepen door te laten. Het bouwwerk is eind 19^e eeuw opgeleverd en ziet er fraai uit. Helaas hebben wij de brug niet geopend gezien. Ook dit bouwwerk is volledig van staal en gietijzer gemaakt. In tegenstelling tot de High Level Bridge kan hier wel het normale autoverkeer gebruik van maken.

Weer iets verderop ligt de Tyne Bridge. Ook deze is voor het autoverkeer maar is, in tegenstelling tot de eerste twee bruggen, grotendeels van beton gebouwd. Hier leeft een groot gedeelte van een grote kolonie meeuwen. Zij nestelen op de richels en onder de brugdelen zelf.

De laatste brug in dit rijtje is de Millennium Bridge. Deze werd, de naam zegt het al, vlak voor de eeuwwisseling gebouwd en opgeleverd. Het is een voetgangers en fietsersoversteekplaats. Om schepen door te laten, kantelt de brug half. Enfin, je moet het zelf maar eens gaan zien.

We vervolgen onze weg langs de Tyne. Bij laag water kun je een scheepswrak zien. Hoewel je alleen de ribben nog kunt zien, moet het er al vele tientallen jaren liggen. Het moet een behoorlijk vaartuig zijn geweest. Hoe het is gezonken en waarom het nooit is geborgen, is niet duidelijk.

Ook langs de Tyne heeft de lokale overheid besloten de bermen niet te maaien waardoor de wilde bloemen en grassen tot volledige bloei komen. Het is een kleurrijk spektakel en het geurt weldadig. De insecten zijn massaal aanwezig.

Uiteindelijk komen we bij Wallsend, het officiële eindpunt van deze wandeling. Hier staat een museum waar je een tentoonstelling over de muur kunt bekijken. Via een lift beland je hoog in een toren vanwaar je een prachtig uitzicht hebt over de opgravingen bij Wallsend en natuurlijk over de stad zelf. Van Wallend zijn we vervolgens met de metro naar Southshields gereden. Hier is een vestingmuur nagebouwd en zijn manschappenverblijven en andere verblijven van de Romeinen nagebouwd. Ook krijg je een indruk van de opgravingen die hier nog steeds plaatsvinden. Ooit stonden hier huizen. Nadat deze werden afgebroken vond men de resten van het Romeinse fort.

Door welke plaatsen kom je?

Op 2 km de High Level Bridge, de Swing Bridge en de Tyne Bridge

Op 2,5 km de Millennium Bridge

Op 5 km de Chandlers Quay

Op 10,56 km Wallsend, tevens eindpunt

Hoe zwaar is deze route?

Het hoogste punt op deze route meet ongeveer 46 meter. Is dus goed te doen.